

REGÉNYES VÁZLATOK.

MŰVÉSZEK ÉS IRÓK ÉLETÉBŐL.

KOMÁROMY FERENCZTŐL.

II.

Georges Sand.

A juliusi napok után csakhamar egy szép fiatal ember jelent meg Párizsban. Tekintete élénk és határozott, hajzata ébenfekete, arcza szellem- és életdús, mosolya valami sajtászerű, alakja közepes, de oly karsu mint nádszál és oly gyenge oly hajlékony volt, mint a nád.

És mit hozott magával? Hozott szépséget, fiatalságot, tüzet, erélyt és gazdag reményeket. És mit keresett Párizsban? Hja az iránt még maga sem volt egészen tisztában. Mindenesetre szabadságot és költészetet; szívének szenvedelmeket, szeméinek, mellyek mint granatgyöngy oly tisztán ragyogtak, olykori borut és könyeket, szellemének küzdelmet és tevékenységet, gondolatainak szinezetet és eszméinek szavakat.

És honnan jött e merész ifju? De mit érdekel az minket? Onnan jött ő is bizonyára, honnan minden jeles írók és költők szoktak jöni. És mit hagyott oda? Ez is kevésnek lesz tán érdekes, pedig sokat hagyott oda, mindent oda hagyott, mit odahagy az ember ha végbucsut vesz, a hazai tüzhelytől, a csa-

ládi élettől, oda hagyta a nyugalmat, megszokott fekhelyét csendes álmainak, a családi kört és boldogságot.

És ezen napokban Párizs a legbiztosb menhely volt, a fiúnak, ki atyja ellen támadt, a nőnek, ki szabadulni akart azon ólomjáromtól, melyet házasságnak hívnak, a féltreismert lángésznek, kinek nem maradt egyéb vágya, törekvése, és reménye mint romokat romokra halmozni; mindezek 1830-ban bizton mehettek Párizsba; az elszántság szerencsét, a tehetség, nyelv és az eszmék csak itt remélhettek sikert.

Párizs, melly hajdan békés és csendes volt, melly a művészet és költészet nyugodt és boldog élveinek szentelék egykor majd minden idejét, most különböző vágyak, szenvedélyek s a legnagyobb zavar és rendetlenség chaosza lett egyszerre, mindenhol csoportozat, zaj és rettegés, és mindenhol új emberek, kik szájalom nélkül szoriták ki a régieket, a féktelenség fenhordozó fejét, és a nép, csupa mulatságból már az egyházak oltárait akará széttörni. Valóban e percz igen kedvező, igen jóválasztott volt a kalandorok minden nemeinek; nagyravágyóknak úgy mint vagyonszomjasoknak dicsőséget, kitüntetést, költői babérokot sóvárgóknak ugymint szerelmet, élvezet és szenvedélyt hajhászó kalandoroknak egyiránt.

Fiatalkalandságunknak vállalkozó és bátor szelleme igen jól találta magát e változatos, e hullámzó világban, melly egyszer az általános ujítás terére lépve át, írókat és költőket is ujakat óhajtott. A kor bátor és határozott nyelvet várt és követelt az új bajnokoktól; és Georges Sand, mert fiatal kalandorunk ő volt, olly bámulatatos tapintattal bírt, melly csak is mindkét nem legkitünőbb tehetségeinek sajátja; és mindjárt annyira hon, annyira jól és boldognak találta magát, mint bátor és lelkes ujoncz az első csata előestéjén; már belenyult ő ekkor az irodalmi tarsolyba, mellyből Franciaország tábor-nagyi botját keresé és szerzé meg magának.

Képzeltetek még egyszer egy szép kis fiatal embert, lelkes arczeval, magas homlokkal, mellyen mély eszmélet jellegei honoltak; egészen sajátyszerű, majd komolyt és merengőt, majd vidor és könnyelmüt, de mindenkor egyiránt boldogot, boldogot mint gyermek, ki iskolából szabadul; egy szellem, szenvedély és érzeménydús ifjut, nyugodt és boldog agálytalansággal bizva a jövőben.

Georges Sand szellemének ezen új világ kellett. Az üres, az elhagyott tuileriák után a Saint-Germaini egyházat járta meg, mellyet a farsangi álarczosok egy csoportja megszenteltetett.

És gondoljátok talán, hogy ezen nyugtalan, ezen nagyra törekvő szellem, melly vidéken, a csendes, boldog házi körben mindig Párizsszal és nagy halatlan dolgokkal álmadozott, midőn azokat a valóság vizszinére rendre felmerülni és megint elmerülni látá, talán előbb elvarázsolt és utobb kétségbesett volt?

Oh nem!

Georges Sandnak megérkezése első perczeiben nem volt nagyobb öröme, mit lábbal tiporhatni mindazon romokat, mellyek többek közt neki is emelkedésére lépcsőül szolgáltak. Így történt, hogy dicsvágytól zaklatva, a torlaszok és romok közt megindult hirt nevet keresni. — Hol ide, hol oda ment, szóval mindenütt jelen volt. És ez örökös tevékenység, folytonos mozgás, mindent látás és hallás közben a legsajátságosabb eszméket meríté. — Gyakran jött azon gondolatra, hogy a társadalmi kötelékeknek egykor szét kell szakadniok, hogy megfogják érni azt, mikép minden közvállalatok és intézmények, minden isteni és emberi törvények — ideértve a házassági kötést is — felfognak egykoron bomlani. Irodalmi első dolgozatai nagyobbára ezen eszmékkel foglalkoznak.

Az 1830-ki változás ha elmarad, Georges Sand e gunyoros izgató, a társadalmi élet e kitünő ellene talán nem fejlődött volna azzá, a mi utóbb lett, ezen év fejtette ki tehetségeit és erejét; ezen temérdek rom- és társadalmi felbomlás látásán lett Georges Sand azzá, mivé Lafontaine, Malherbe egy odájának olvasása után. A torlaszok emberei többnyire egy egészen más kasztnak szerzik a babérokat; ők öntudatlan eszméket teremtenek és gazdagítanak. Így történt, hogy Lamennais, Georges Sand, Carrel és mások 1830-ben kezdettek jeles írók lenni, és mint Cadmus gyermekei, a nyelv hatalma s az eszmék fegyverével rohanták meg aztán azon új társadalmi viszonyt, mellyet amazok vérökkel szereztek.

Georges Sand tagadhatlanul a juliusi torlaszok szülöttje; mindazáltal, midőn látá, hogy a torlaszozás ideje is, mint minden ez életben, lejár; midőn első heve és elragadtatása kissé lecsendesült, midőn már mindent látott, mit látnia kellett, és érzett, mit éreznie kellett, Georges Sand elhagyá ekkor a clubbokat és kávéházi életet, szerény lakába vonult vissza. Alig néhány percznyi fontolgtatás után tollat ragadott és pihenés nélkül, mondhatni egyetlen tollvonattal, egy négy kötetes regényt írt; soha nem volt olly boldog, mint midőn ez első művét jól roszul bevégezé. — Ekkor a kéziratot karja alá, pálcáját kezébe vette, ében fürteinek hosszú csigáit feltolá ügyesen kalapja alá és kiindult. Előbb a Szajna parton sétált egy darabig; büszkén és kaczéron tekinté félszemére szegzett üvegén végig a ragyogó delnök sétáló sorait, s azután a legközelebbi könyvkereskedésbe lépett be.

— Uram! — szólt könnyeden és sokat jelentő mosolylyal — nincsen-e önnek egy rosz regényre szüksége?

A kereskedő tetőtől talpig tekinté az idegent; ez szeszélyes egy fiatal ember, gondolá magában, és kedélyesen nevetve felelt.

— Mit tegyek én egy rosz regénnyel fiatal barátom?

— No hát adja ki, próbáljon szerencsét! — felelt Georges Sand, botjával hadonászva.

— Megvenni? — kiadni? ismeretlen, nevetlen írótól rossz regényt; valóban mulatságos!!

— No hisz majd jobbat is írok! ime ez itt négy kötet és becsületemre mondom, hogy 14 nap alatt irtam.

A könyvkiadónak tetszett az ifjú fesztelensége, elmés eljárása, s Isten neki gondolá, próbáljunk szerencsét, s elolvasatlan a négy kötetért négyszáz frankot ígért.

Ez ugyan olly csekély díj, mellynél még Magyarországon sem adnak csekélyebbet, (?) de Georges Sand meg volt elégedve; első kísérletnek elég, gondolá magában, s a pénzt eltéve, kedélyesen nevetett és távozott.

Ezen első regénynek czime *Rose et Blanche*.

Ez egy egész sajátzerü mű — így szól felöle Jules Janin, melly első tekintetre a bírálókat nagy zavarba hozza, mintha két kéz irta volna, mintha két különböző érzelmü, es nyelvü írók egyesített volna a véletlen e múnél; egyik része tiszta, kedélyes, szelid és érzelgös zenéjü, a másik merész, viharosan hullámzó, mindent megkísértő egész a vadság vonaláig, s a legkitünőbb, a legsajátszerűbb írói tehetséget jellemező. Ki csak kevéssé is jártas az irodalomban, itt felismerendi azonnal, hogy e sorok egyikét férfi, a másikat nő irta. De mellyek legyenek a férfi, és mellyek a nő sorai, ez mit a bírálók nem birnak megkülönböztetni, a szelid és érzelgös nyelvet legtöbbsnyire nőnek, s a merész és viharos sorokat férfinak tulajdonítják; pedig nagyon csalódnak, mert épen ellenkezőleg áll a dolog.

Itt zárjel közt saját igénytelen észrevételünket is fel kell hogy jegyezzük, miszerint ezen kétnyelvü előadásnak szelidebb szorait sokan hajlandók Sando Gyulának tulajdonítani, kivel jeles írónk a pálya kezdés első napjaiban ismerkedett meg, s kinek szelid érzelgös folyamu irmodorát utóbbi műveiben is felismertük.

Georges Sand — folytatja Jules Janin — minden áron férfi akart lenni, ez volt büszkesége, végzete és természete. És semmi nem lázította fel inkább kedélyét, mintha a körülmények percei őt vissza ejték néha eredeti nőiségébe, ha szive néha mint nősziv dobogott és szemeit ha könyvek áztaták. E két ellenkező természet gyakran küzdött viharos csatákat keblében, s e csatározások akkori művein nagyon is felismerhetők. Elsőbben a nő volt, ki némi előnyöket vívott, de utóbb a férfi lett győztes, azon feltét alatt, hogy a női természetből a szenvedélyt mindig vakon követendi. Georges Sand tehát női

természetét csaknem egészen leölté; az lett mivé lenni akart, tudniillik férfi női izléssel, művészettel, érzelemmel, és nő férfi kitartással, bátorsággal és kételkedéssel.

E szerint tevé magát minden kötelékektől szabaddá, s csakhamar megmutatá, hogy hiv és méltó felöltött új természetéhez. Egy könyvet irt, és ezt valóban úgy, mint férfi irta. E könyv *Indiana*. E könyv a legnagyobb hatást idézte elő az irói világban. Mióta csak regényt irtak Franciaországban, a *Gil Blas* és *Manon Lescaut* ideje óta, soha a társadalmi életet hivebben nem jellemezte senki; de egyszersmind szomorubb és gunyosabb képet nem állított elő senki.

Indiana után megjelent *Valentine*, itt a nyelv még tömöttebb, férfiasabb. Itt is egy szerencsétlen nő van ecsetelve, kit a házasság meggyalázott és semmivé tett. Alapeszméje ennek is az, mi *Indianának*, de egyes fénypontjai és részletei talán még ragyogóbbak amannál.

Igy lett *Georges Sand* korunk legjelesb írója, kinek nyelvét és jellemzéseit főleg csak alig közelíti meg valaki korunkban.

Jelenben a leggyönyörűbb novellákat ir, melyekben nagyobbára a guny kedélyességgel, s a viharos szenvedélyek lélekkel és észszel legsajátszerűbben vannak egyesítve. Közelebről ezen novellák egyikében falusi szomszédjának, herczeg *Talleirandnak* torzképét igen kitűnően közlötte.

Egy általában — így folytatja *Jules Janin* — gúnyja épen olly keserű, mint elragadtatása bájos és megható. Ha akart volna, kitűnő leend szépsége által is, mi irónoknál igen nagy ritkaság; hja de semmivel nem lehetett volna inkább megalázni és bántani őt, mintha valaki azt mondta volna „ön szép,” és erre már senki nem is gondol többé, mikép ő nem gondolt soha.

Mentől közelebb áll valaki hozzá, annál kevésbbé találja fel benne a nőt; a nő el van veszve és az ember nem lát egyebet mint a jeles irót, nagy költőt, az élet lángeszü festőjét, a női hiúság és nyomor történészét, az emberi vétkek, aljasságok és önzések kérlelhetlen ostorozóját, a merész és gunyos sathyricust, ki nem ismer, és nem is akar ismerni és tűrni semmi korlátokat.

Milly kitűnő férfi és nő ez egyszersmind! Nőnek ép annyira gyenge, mint férfinak erős, szint annyira kihült, mint felemelkedett, szelleme annyira gazdag, mint keble üres; egy kettős lény, kit sem magasztalni, sem szánni nem lehet eléggé, s ki ha közeledik, ép annyira bámulásra és hódolásra ragad, mint félelmet gerjeszt. És mégis mi jelene és mi jövője e nőnek?

Elhagyva a családi tüzhelyt, dicsőséget és hirnevet szerzett cserében; de itt úgy, mint amott egyiránt nem boldog. Igen nagy és igen gyenge egyszersmind, legfényesb diadala közepett levert és nyugtalan; és szemei még is nem

birtak könyezni; s szive, mellynek nincsen mit emészteni többé, enmagát emésztí.

És minő állása van az életben, azon egyszerű pálya után, mellyen haladt, hol fog megállapodni? Georges Sandnak eddig tett útja bátran hasonlítható az óriások által épített romai utakhoz, mellyek sehová nem vezetnek többé, még csak a szirtek meredekségeibe sem. Ezen nagy szellem, melly minden lehetett volna, tüze kitartása és bátorsága által egy láthatlan, de elmozdíthatlan korláttal van minden oldalról gátolva. Mivé lesz? hová kötendi ki végre is, ki annyi vihart, annyi hányatást szenvedett, hajóját? nincs kikötő! nincs egy biztosított állomás számára, mert hisz ő nő!

Sok küzdte, sok pálya áll az életbe tárva, hja de csak mind a mások számára! Tekintsük például ez ország kormányát, mellyben részt vehet mindenki; Georges Sand is mint erélyes emelkedett, és nagyravágyó szelleme, ha hajlandó volna is a kormányba lépni; de lehet-e reménye miniszteri tárczához? Nevetség csak rá is gondolni, hisz ő nő!! Georges Sand kardot is viselhetne, hisz kedélyével hányszor nem volt összehangzóbb a harez és vérontás, mint a nyugalom és béke? Hányszor nem ohajtá inkább a halált mint az életet? Oh ő hősileg és elszántan követte volna bizonyára a harez lobogót! de azért kísértette volna meg tábornokságra gondolni, minden kinevette volna; hisz ő nő!!

Georges Sand mindig a legszebb, a legmiveltebb és szabatosabb nyelven beszél, ha szintén nem is figyel; ha csak kedvetlenül dobja is oda szavait. Irói neve korunkban egy a leghabárdúsabb és ragyogóbbak közül annyira, hogy Staal asszony, ha élne, irigyelné őt. Senki nem tagadja, hogy a nyelv nemesítés dicsősége övé, s hogy a párizsi academiának nincsen egy tagja, nincs egész Frankhonban egy író, ki e tekintetben vele mérkőzhetnék. Próbáljatok helyet jelölni számára az academiái gyűlésekben Chateaubriand és Lamartine mellett? Ezek igen örömet helyet adnának, sőt utána ülnének! hja, de nem lehet, mert ő nő!

E szerint tehát sem szavainak, sem tollának varázsa, sem a főhatalom, sem a diplomacia és politica, sem a hit és egyház, sem pedig az academia nem adhat agg napjainak egy biztosított állomást. És ha végre kifárasztva ennyi feledés, elhanyagolás s a társodalmi törvények illy szörnyű mostohasága által, az ellenzék soraiba akarna állani, e végmenhelyére a félreismert és üldözött, nagy szellemeknek; valyon elfogadják-e őt e merész, e sokat kockáztató harcosok? Koránsem, mert ő nő!

Valóban szánandó és szerencsétlen végzet! Még szánandóbb pedig, mert míg a férfiak őt a női nem díszének, büszkeségének s a világ legjelesb, legelső nőjének tartják; a nők addig, mert szépségével annyi szellemet, kép- és te-

remtőerőt, olly bámulandó nyelvet és előadást, annyi láng észt, kegyeletet és bátorságot egyesített; ekkép kiáltanak fel: „nem, ő nem nő! ő férfi!”

És akkép vélekedve, borzadálylyal és rosz indulattal kerülük őt! s ha a véletlen mégis összehozza, elfedik arcaikat előtte.

Jámbor nők! kik annyira gyenge idegzetűek vagytok, vigasztaljátok magatokat és nyugodjatok meg, mert Georges Sand, a férfiak által nőnek elismert Georges Sand, nem fogja fölkeresni társaságtokat, igaz jogait visszakövetelendő; Ő sajnál, ő lelke mélyéből szán titeket, még pedig azon percz óta, midőn a férfiakat gyűlölni kezdte. Ő magasan fog állani mindig azon tér felett, melly e két ellentétes táborat elválasztja; de királyné maradand a férfiaknál, és király a nőknél mindvégig.

A BALKÁNI HARCZ.

(HISTORIAI REGÉNY.)

JÓKAI MÓRTÓL

(Folytatás.)

Az oroszlán a rókabőrben.

Csapás csapásra jó ellened öreg hadvezér! Hadseregeid átpártolnak az ellenhez, barátaid elhagynak egyenkint, gyermekeid elárulnak, váraidat feladják kardesapás nélkül; szövetségeseid ellened fordítják a fegyvert, s a jó vontesővekből, miket magad hozattál francia gyárakból, Janina falairól lövöldözik le a szulióták albán őreidet.

Ah a szulióták! Mint tudnak ők harcolni. Ha most is melletted emelnék a kardet; hogy hullana soronkint az ellen! Épen úgy hullanak most a te hadaid. Két testvér vezeti őket, egy leány és egy férfi, a férfi neve Kleon, a leány neve Artemis. Valahányszor e nevet meghallod, mintha mindig kést üténének szivedbe, mert e leány volt az, kit szerelmednek feláldozni vágytál, mert ez volt az, kivel nőd megszökött, és mert e nevet soha sem hallod a nélkül, hogy legvitézebb hadaid vesztét ne hallanád.

Mint az öldöklő Azráel angyal jár ő a hadriadal közepett, fehér zászlóját hordva a golyók záporában s egy sem találja őt. Szemed láttára üti fel bástyáidon a győztes lobogót, s neked még csak arra sincs erőd, hogy óhajítani tudnád elestét, sőt a hol őt látod jönni elől, megtiltod az ágyuzást, és nem engedsz feléje löni.

Közelg a vész Janina ellen minden oldalról, ki kell üritened a serleget

Tepelenti, egész a seprejéig, egész az utolsó keserű cseppig, és végre?.. Végre még is a szerail előtt fogsz állni ezüst állványon....

Egy éjszaka megütik a dobot Janina hét kapuja előtt, s a Lithanizza magasából kilőtt bomba épen a város piacznán pattanik széllyel.

Fel fel, albánok; a kiben még harezi vér van, a hét kapunak ágyukat feszített az ellen! Ali tomboló paripáján ül, kezében jó csatakardja, melly sok vészbe bele szólt már. Akárhányszor állt már ugy Ali, hogy nem volt egyebe annál az egy kardnál, s azzal visszaszerze mindent.

Egy percz alatt rendben áll védő serege; megnézi az ellen csatarendjét s mosolyra vonul el arca. Gaskho bey, a jámbor vezér, mézárszékre hozta seregeit, egy óra alatt semmivé teszi őt Ali, hogy hirmondó sem megy vissza belőle. Csataaterve méltó az agg vezérhez. Akárki lássa, azt fogja mondani: nincs menekülése az ellenfélnek! Csak ti jertek. És mégis, mégis, el kell neki veszni. Az első lövésre, mielőtt kardját kihuzta volna, hadserege megadja magát az ellenfélnek, hacsak egyszer kilőtték volna fegyvereiket, övé a diadal, de nem; a sereg meghódolt s a jól elrejtett tüztelepek ágyuit saját maga ellen fordítják vissza.

Mindennek vége! Csak hétszáz albán lovas maradt meg Alival, a többi áttért vagy elhagyta fogni magát.

Az ősz oroszán megcsóválja kardját feje fölött, s széttekintve maroknyi csoportján érekszóval kiált hozzájuk:

— Lássátok meghalni Alit!

S azzal kinyargal Janina piacznára, a hétszáz lovas kíséri hiven.

Az ellen valamennyi kapun tódul a városba már, de a piac elzárja az egyik városrészt a másiktól, s a diadalittas csapatok ott gonosz aratókra találának, kik körülrakták magokat spanyol sorompókkal s végig kartácsolnak a hosszú szűk utcákon az utolsó tizenkét ágyuval, mellyet Ali basa némái kezelnek; hű jelképei a halálnak.

Ali basa megveté lábát Janina közepén. Csak hétszáz embere van és tizenkét kerekas lövege; ellenfelének huszezer embere és kétszáz ágyuja, és Gaskho bey még is minden tudományával sem képes Alit elhajtani Janina piaczáról, s midőn a város egyik felét már birja, a másik felét nem tudja elfoglalni. Ha ököltre kerülnének, egy kezével lesujtaná a vén hadastyánt, de nem tud hozzáférni: ahhoz ész kell, nem erő.

Ekkor az ostromló meggyujtatá körüle a várost, de Ali nem mozdult meg helyéből, s a szél Gaskho bey ellen vitte a lángot, ki már saját magát kezdé kiszoritva látni, midőn a két szulióta testvér, Kleon és Artemisz csapatjaik élére álltak s neki indulának vakmerőn a vérpiacznak.

Tepelenti megismeré a leányt fehér zászlójáról, a mint a széles középut-

czán tömött csapatjával, ő maga legelől közeledett felé. Négy ágyu volt nekik szegezve, töltve lánczos golyókkal és tört üveggel.

Ali elborult arczzal néze eléjük, azzal hüvelyébe taszítá kardját, s inte a tűzereknek, hogy csatolják fel ágyuikat, fogják a lovakat elé s meneküljenek a várba. Egyet sem lövetett rájuk.

A mint Ali hátat fordított, vérszemet kapott egyszerre az ostromló had; minden utcán rohantak futó csapatja után s midőn Ali a hidra ért, a szipahik és timarioták mint két raj egymással összekeveredve épen a hidfőhöz jutottak s diadal orditással tolultak utána. A hidon elkezdődött a harc; ember ember ellen küzdött, csak a rövidebb fegyverek, buzogány, handzsár dolgozhattak a tömegben, melly kétfelül forgott alá a túltömött hidról, mint a hangyák egy vékony nádszálról. Hatszáznak az albánok közül sikerült a várba menekülhetni; akkor Ali parancsára lecsapódtak az ércz kapuk, száz kívül maradt a hídon, ezeknek el kelle veszni, a túlnyomó tömeg elborítá őket. Tíz hús timariota között harczott egy egy alban. A hid rengett a harc alatt s hajladozott a sűrű tömegek súlyától. Ekkor a sánczok két oldalán egyszerre megdőrdültek az ágyuk, mik a hidnak voltak szegezve. A harczolóktól elrepett hid czölöpei keresztül kasul törve dültek ki, s a hid alban s török harczosokkal együtt leszakadt a mély árokba.

Alant hegyes karók voltak a mély víz alá rejtve; s a parton maradt ostromlók elborzadva vevék észre, hogy a vízbe omlott tömeg közül senki sem jön fel a víz színére, hanem a víz kezd lassanként veresebb, veresebb lenni, végre egészen vérpiros, a mint a holtak vére megfesté.

S átellenben a bezárt kapu állt előttök.

Ah, Tepelentit nem olly könnyű megfogni, mint ti gondoljátok.

Mindenütt győztetek, egész az utolsó pontig. Ez már az utolsó; és még sem győztetek semmit, mert az utolsót nem birjátok.

A vár megközelíthetlen; sánczai a tó közepébe vannak építve, s azokból a sötét négyszegletü lyukakból hatvan fontos ágyuk seprik végig a víz színét, hajóval meg nem közelítetek azt. A száraz felől száz ágyu védi a bástyákat; ki birna áthatolni a hármás árkon?

Alit meg nem fogjátok ott. Hadkészlete, elesége végtelen időkre elég, s hogy megmutassa mennyire el van szánva, az ostrom első hetében kőműveseket állított a vár egyetlen kapujához, s befalaztatá azt magára. Már most nincs többé a váron ajtó. Még csak megszökni sem lehet belőle.

Tehát ott fog ő maradni, befalazva, mint egy sirboltba, elevenen eltemetve. Onnan csak az égbe vagy a pokolba van még útja; a száraz felőli kijárást a szulioták őrzik; még ha röpülni tudna is, nem menekülhetne tőlök.

A hadjárat be van fejezve; a győztes Gaskhó bey beigtatja magát, mint

Janina basája. Egész Epirus meghódol és megtagadja a bukott vezért, Stambulban hálaöngyörgéseket tartanak az Ejub mecsetben, és a Zófia templomban a kivívott győzelemért, melyet ágyuk döngése közt hirdetnek ki a csaszok a köztérekén s Europa minden hírlapjai bámulva hirdetik, hogy a hatalmas rettegett kalandor, a hetvenkilencz évig mindig győztes hadvezér, a magasra nőtt pártfőnök, ki már kétségbe kezdé hozni, hogy ki az úr török országban? a szultán e, vagy ő? ki Napoleonnak szövetségese volt, kinek néhány hó előtt még Anglia harmincezer tallér értékű arany ét-asztalt küldött ajándékba, kinek kincsalmaza több, mint valamennyi keleti podestáé, egyszerre semmivé lett, letöretett, várába bezáratott. Most már csak az van hátra, hogy meghaljon.

Ez is bekövetkezik nemsokára. Egy éjszaka két merész albán lovag hosszú köteleken alábocsátkozik a sánczokról s egy fenyődarabon kiúsznak az acheruzi tó felől, s még azon éjjel felkeresik Gaskhó beyt.

— Tepelenti Ali meghalt. Ezt az örömhirt mondják legelőször a beynek. Meghalt bánatában, meghalt szégyenében. Talán mérget is vett. Holnap a három órai ramazát után fogják a várban eltemetni. Halála előtt összehívatá alvezéreit s megesküdteté őket, hogy a várat az utolsó lehelletig, az utolsó emberig védeni fogják. Kincsei a vörös toronyba vannak lerakva; több, mint harmincz millio piaszter. Azokat rájuk hagyta mind. De mit ér azoknak e tömérdék kincs, ha nem mehetnek ki vele abból a fészekből? Meg nem adhatják magukat, mert Ali minden török szentekre megesküdtette őket, hogy védni fogják halála után is a várat, de a legénység más értelemben van; az örömet menekülne a várból, ha bünbocsánatról biztositanák.

Gaskho beynek csak ki kellett nyujtania kezét, hogy Janina várát, a bevehetetlent, kétszáz ágyuval s roppant kincseivel martalékul vegye.

Korán reggel ott lebegett a szürke, holdatlan zászló Janina veres tornyán, a halál jele, s a víz felőli lövegek harminczhármal lőttek, a vízhangzó hegyeknek hirdetve, hogy Tepelenti Ali meghalt. A váron belül hallatszott a posztóval bevont dobok tompa robogása, s ki leheté venni az imánok halotti énekét.

Gaskho bey és táborkara a Lithanizza tetejéről nézte a basa temetését. Egy figyelőtorony (observatorium) állt a tetőn, mellynek erkelyéről az udvarra leheté látni, s a pompás telescopiumok, miket a szultán Bécsből kapott, hatalmas szolgálatokat tettek a nézőknek, azokon keresztül mindent a legjobban ki leheté venni, a mi a várudvaron történik, kivált egy táveső olly közel hozta a tárgyakat, hogy az imámok kezében kitérva állott Alkoránból a kezdő versek talikbetűit el leheté olvasni.

Közepett egyszerű ravatalon ott feküdt Ali basa. Valóban ő maga volt

az. Akárki nézze bár, ő maga fekszik ott, meghalva, hidegen, mozdulatlanul; vezérei könyezve állnak körül s szolgálai, a kik elmennek mellette, lehajolnak kezeit megcsókolni.

Künn a városban megtudták a szulioták Ali halálát, s üdvözetül egy bombát löttek be a várba. Azonban a bomba kanócza rövid volt, s az még a levegőben szétpattant.

Az observatoriumból jól láthaták, mint rebbent meg az udvaron álló tömeg a fejeik felett szétpattanó bomba dörgésétől, s mint pillantának fel valamennyien azon kis gömbölyű fehér felhőre; csak a közepén fekvő halott maradt hidegen, nyugodtan. Őt nem rendíti meg többé a szétszakadó bomba dördülete.

Az imámok felveszik őt vállaikra, s a gyásznének zengése mellett, a dobok halk rongása közt elviszik őt nyitott sirjáig. Bizonyára a sír meg van ásva.

A mozlem halottat nem teszik koporsóba, hanem sirját deszkázzák ki félig, hogy a halál angyalainak helyök legyen őt felültetni, midőn eljönnek teteiről számot kérni.

Bizonyára Ali Tepelentit letevék a sirba.

A várórség hármot lőtt fegyvereiből, az imámok énekeltek három verset, azután előjöttek a kapások s ráhányták a földet a halottra, egy nagy márványkő lap állt ott, azzal lenyomtatták a sírt, két turbános sírkövet állítva fejétől, lábától.

Bizonyára eltemették Alit.

Midőn az imámok, a vezérek eltávoztak a befedett sírtől, Gaskhó bey a Lithanizza tetején magához hivatá az observatorium őreit és ezt parancsolá nekik.

A hova most e láteső szegezve van, reggeltől estig ott álljon egy ember, kit negyedóránként felváltson más, és soha ama sírkövet szeme elől el ne bocsássa. Éjszaka, midőn lemegy a hold minden öt perczen egy világító röppentyűt kell kilőni, hogy a vigyázók láthassák a sírkövet, és soha szem elől el ne bocsássák azt, és őt minden órában tudosítsák.

Hogyan? Gaskhó bey attól fél, hogy az öreg hetvenkilenc éves Ali még föltámadhat sirjából s leemelje halott kezével magáról azt a nehéz márványlapot? Vannak emberek, a kiktől nem lehet elhinni, hogy meghaltak, és ha el vannak temetve, még akkor is félnek tőlük.

Késő estig minden órában jött a tudósítás Gaskho beyhez, hogy a sír változatlanul maradt, és egész éjjel nem nyult ahoz senki.

Bizonyára meghalt Telepentí; tökéletesen meghalt.

Más nap korán reggel különös dolgot meséltek Gaskho beynek.

A topidzsik kaszárnyájában, hol a kerekas ágyuk állottak, egy dobos

legény a mint maga mellé letette a dobát, s két verőjét a szélére helyezé' egyszerre azt kezdi észrevenni, hogy a két dobütő pálcza magától elkezdi mozogni a kifeszített bőrön, mintha valami láthatatlan kéz riadót akarna verni; a legénység csodát kiabál s azt hiszi, hogy dzsín van a dobben.

Gaskho bey nem hitte a dolgot, míg maga oda nem ment a kaszárnyába s ime saját szemével láthatá, hogy a két dobverő eléggé kivehető mozgással vibrálva ütögeti a dobát, előre hátra rezegve rajta s aprózott pörgés hangját hallatva.

— Csodálatos dolog ez! monda a bey s rögtön hivatá az imámokat, hogy üzzék ki a dzsint azon dobból.

Azok rögtön munkához fogtak, hoztak füstölőt és szent könyveket, befüstölék a dobát orrtekerő illatokkal, s olvastak rá ördög-üző szavakat rikácsoló hangon. Bizonyára ha ördög van abban a dobben, és annak orra és füle van, meg kell neki szökni ez illattól és lármától. A míg kézben volt a dob, addig nem mozdult a verő, de a mint letették a földre újra kezdte ama rejtelmes robogást.

Az imámok ordítottak rettenetesen.

Az observatorium főnöke szinte jelen volt e tüneményen. Ő mint renegát francia tudományos képzettséggel bírt s a helyett a dzsinekről nem volt fogalma.

Midőn látná, hogy az imámok éppen nem boldogulnak szellemeikkel, félreszólítá Gaskho beyt s fülébe sugá.

— Én nem tudom, mik azok a ti dzsineitek? és hogy mire való az a nagy láрма és fertelmes bűzölés; hanem azt tudom, hogy ez a dobverés mit jelent ama láthatlan kezekről.

— Nos?

— Ez azt jelenti, hogy menjünk innen, mert alattunk tűzaknát ásnak, a miatt reszket a föld, s azért vibrálnak a dobverők.

Gaskho bey elmosolyodott. Neki éppen olyan kevés fogalma volt a tűzaknákáról, mint a renegatnak a török boszorkányokról.

— Millyen babonás vagy te, derék musír! monda vállára veregetve a lenézett francziának.

Ez nem is sokáig időzött ott, hanem iparkodott mentül hamarább visszajutni a Lithanizza tetejére.

Mintegy másfél órai láрма után végre sikerült az imámoknak elkergetni a dzsint, a dob elcsendesült, a kedélyek megnyugodtak, a katonáknak utasításul adatott, hogy egy kardot tegyenek keresztbe az ajtó elé, akkor a szellem nem mer többet visszajönni s azzal megnyugodott mindenki a végzetekben.

Átellenben Janina várkapujával, az összelőtt hid fejénél állt egy erős köépület, sánczokkal és karózzal körülvéve, melly most a szulióták kezébe jutott. Ez épületet választá a két görög testvér lakhelyéül. Ők kívánták, hogy legközelebb legyenek Alihoz, ők nem engedik őt sem lélek, sem madár képében megmenekülni, nagy ostromágyuik a befalazott kapunak vannak szegezve; vagy megadja magát, vagy temetőjét leli a várban.

És ime temetőjét lelte az náluk nélkül is. Hijába köszörülték ellene fegyvereiket, a halál kardja gyorsabb volt, hamarább levágta. Nem ejthették el a csatában, nem verhették szívébe a boszuállás késeit, nem vihették ősz fejét a vérpadra; csendesesen kellett neki kimulni, ágyában fekve, háborítatlanul, mint a hogy az igaz emberek szoktak meghalni.

Kleon és Artemis kedvetlenül ülnek a váraes teremében egy pislá mécs lobogásánál. A leány elfeledé pikkely pánczélát leölteni, s összefont karokkal jár a teremben fel s alá. Semmi női vonás ninesen arcán, olly hideg az, mint egy szobor kőpe.

— Tehát meghalt, — tehát meghalt.

E mondatot ismétli, ismétli egyre magában, s elmerengni látszik fölötte.

— Meghalt Ali, és nem az én kezem által.

Kleon feltünőleg hasonlít testvéréhez, s ifju arca még alig különbözik a leányétól, de szemeiben egészen másnemű láng dobog. Sokkal félelmesebb amannak arca, sötét gondolatokkal teljes, az övé nyilt és szabad, tele rajongó reménynyel.

— Győzelmem díját veszítém el, hogy Ali meghalt, szól az ifjú felsőhajva. A vén róka megszökött vasam elől a pokolba. Óh, oda is utána mennék ha lehetne, hogy megragadjam ősz szakállát, mellyet testvéreim vérében fűrösztött.

— Ime itt van ősz szakállam! szól e pillanatban egy hang a terem méljéből s a két testvér előtt ott állt Tepelenti Ali!

Elborzadva vetének magukra keresztet az ifju testvérek s a borzalom a földhöz szegzé lábaikat és tagjaik megmerevedtek, a mint a felhítt kísértet ugyanazon szürke ruhában, mellyben két nappal elébb eltemették, ott állt meg szemeik előtt.

— Ime itt van Tepelenti Ali.

Azzal tenyerébe csattantott a rém s a terem minden szögleteiből rejtekajtók pattantak fel s állig fegyverzett albánok ugráltak be a terembe s mi előtt a két testvér fegyvereihez nyúlhatott volna, megragadták őket s egymáshoz kötötték.

Az pedig valóban Telepenti Ali volt a ki előttük állt.

Eltevék őt a föld alá, bizonyára őt tevék el, de a föld alatt ismerős

utai voltak Alinak; az egész temetési látványt ő maga rendezé el s sirja fenekéről a földalatti utakon át kijött, s midőn legnagyobb volt az öröm és megnyugvás a megszálló seregben, akkor ütött rajta.

Egy szilárdul épült alagút vezetett ki a sánczárkok vize alatt a várból s annak kijárási a hidő váraczába nyíltak. A benne levőket úgy lepte ott Ali, hogy egy lövést nem tehettek ellene; álmaikban, lefegyverezve nyomattak el a szulióták.

Fel, fel Gaskho bey, fel Mohamed Aga; lóra kapitányok! fogd kardodat Pehlivan basa! itt a veszedelem. Rossz éjszaka ez az alvársra.

Ki akar aludni?

Egyszerre rettentő csattanás rázza meg a földet, mintha sarkaiból fordult volna ki a világ s a napvilágnál fényesebb láng között, mely a csillagokig látszik felesapni, egész kerekas ágyuk látszanak repülni. A topidzsik kaszárnyája légbe vettetett. A minarék lehullanak a rémitő rázkódástól; köröskörül halomba omlott mindeu ház; egy perc alatt a félváros rommá van döntve s a másik perczben égő gerendák s szétszagotott véres tetemek zápora hull vissza a romokra a vérrel és üszökkel fertőzött égből.

Ali basa így adja tudtokra elleneinek, hogy feltámadott! Föld alá ment s most a föld alól kezdi a harczt.

Kinek van kedve őt meglátni?

Gaskho bey az óriás tetem félig öltözetlenül, a hogy ágyából kiugrott, rohan végig az utcán, s annyira megzavarodott, hogy saját maga után kérdezősködik. A felriadt katonák rémülettől megörülve futkosnak összevissza, zavargó kiáltozással, ki fegyverét, ki lovát nem találja. És hangzik fejeik fölött a rémkiáltás: Ali! Ali! rettentőbb a mennydörgésnél, mely tüzet szór rájuk az égből. Ott jön az eltemetett basa fehér lovon, fehér szakállal, ki akar szemébe nézni? A bomlott tömeg százával hull az albánok kardesapási alatt, a vér patakban foly Janina utcáin, s Ali basa, a holt az eltemetett vezér halál-félelmet önt a küzdők szívébe. Nincs, a ki ellene tudjon állni.

Csak Pehlivan, az erős küzdő, képes még meggátolni, hogy a roppant ostromló had a maroknyi arnót néptől szét ne veressék. Kivül a városon összegyűjti a futókat, s míg Ali fegyveresei benn a várospan mészároznak, ő hirtelen minden kapun pihent rendezett csapatokkal nyomul elő, s megállítja a vén vezér győzelmét.

Hiszen elég is volt.

Háromezeren feküsznek halva az ostromlók közül, s az ágyuk elrontva, légbevetve mind, a szulióta csapat vezéreivel együtt elfogva; ilyen munkát végzett Ali feltámadása éjszakáján. Ideje, hogy visszavonuljon.

Pehliván elfoglalta újra a várost, s hadait felállítá a piaczon és nem üldözé tovább Alit.

Gaskho bey haraggal támadt reá:

— Miért nem üldözöd őt várág?

— Alit üldözni nem jó; felelt a tapasztalt vezér. Hagyd őt futni, ha futni akar.

Gaskho bey erre nagy haraggal ragadá ki a kardot Pehliván kezéből, mert saját kardját elhagyta valahol, s maga mellé vevén a szipahik dandárját, üzni kezdé a távozó ellenfelet.

Ali egész nyugalommal haladt vára felé, mintha nem is törödnék az utána rohanókkal, pedig azok számára hatannyian vannak, mint az övéi.

Midőn olly közel ér hozzá Gaskho bey, hogy szavát meghallhatja, viszszaírált rá Tepelenti:

— Rosz helyen jársz derék bey. Ez a föld az enyim és a mi alatta van, az is az enyim, és te azt nem tudod.

E szóból természetesen, hogy semmit sem értett Gaskho bey, mind addig, míg Ali intésére egy röppentyűt lövének fel a magasba, melly jeladásra a várbeliek egyszerre meggyújták mind azon tűzagnákat, mellyek a város utcái hosszában voltak ásva. Még a boldog időkben készítetté azokat Tepelenti, vízvezetőket furatván s egyuttal olly magasra építetve azoknak boltozatait, hogy löporral is meg lehessen tölteni.

Saját csapatjait mind a hidfőhöz vonta össze, s midőn egyszerre, a milyen hosszú volt az uteza, végig repedt s a kárhuzatos lobbanás égbe hajigálta az üldöző csoportokat, ő gyönyörködve nézte a várac magasából a romlást, s utolsó volt, ki az alagut rejtajtáján eltávozott. A jajkiáltás még sokáig áthallatszott a várba. Az ostromló seregek egy harmada elveszett ez éjszakán. A többi elhagyta a pokolra épített várost, s kívül a mezőkön s a magas Litvanizzán foglalt helyet.

A feljövő nap iszonyu látványt mutatott. Janina városa nem volt többé: a szép magas házak, a kúpos mecsetek, a karsú fehér minarék, a roppant kaszárnyák!.. mindezek helyett csak egy halomra dült alaktalan tömeg látszott, itt ott feketén a lobbanás lángjától, összetört gerendák, széttépett tetemek, miket feketére perzselten elhajigált az iszonyu pukkanás, heverték a romok között s a bástya oldalából egy csatorna nyílásán szomoruan csorgott alá a tóba valami sötétvörös patak; a mint az a romok közül innen onnan kiszivárgott.

— Szegény gyermekek, millyen csendesen alszanak.

Igy szólt Ali.

A vöröstorony rejtekében feküdt egymás mellett a két szulióta testvér, Artemisz és Kleon. Aludtak egymást átölelve és nem ébredtek fel Ali tekintetétől.

— Ne költsétek fel őket, — szólt Ali a némákhoz fordulva — hadd aludjanak még.

S azzal nézte őket tovább mosolyogva, mint alusznak olly csendesen.

Pedig azt sem tudják lesz-e még ez álomból felébredés?

Ali nem költé fel a szendergöket. Háromszor küldött megnézni, ha nem ébredtek-e még fel? egyszer sem engedte őket háborítani. Végre az ifju kezén megcsördült a láncz, s felébredtek rá mind a ketten.

— Acrocorynth utczáin jártam, — szólt az ifju, nagy ábrándos szemein végighúzva kezeit — s láttam a Parthenont újra felépülve.

— Thermopylaeknál álltam én — szólt a leány — s ezereknént hullott előttem az ellen.

— És most a vérpadra fogunk lépni; sóhajta Kleon, hallva mint nyitják börtönük vasajtáját.

— Légy erős; szólt a lány, megszorítva testvére kezét, mely az övéhez volt lánczolva.

Az eunuch némák körülfogták őket s odavezeték Ali basa elé.

Még mindig halotti köntösében ült a divánon a basa; minden bútora hamuszínü lepellel volt behúzva, és semmi arany, semmi csillogó fény nem volt a teremben.

A két testvér odaállt elé, egymás kezét szorítva.

— Kedves gyermekeim, — szólt a basa érzékeny reszkető hangon; — ne nézzetek egymás szemébe, nézzetek én reám.

Azok a szokatlan hangu és értelmü szavakra mindketten reá tekintének s csak most vevék észre, hogy az agg vezér búsan, csüggedten néz reájok, s szemei telve vannak könnyel.

Ali inte a némáknak s azok levevék a testvérek kezeiről a lánczokat.

— Ime szabadok vagytok és mehettek hazátokba vissza. Monda Ali.

Az ifju mintegy villanyos ütésre rezzent fel e szavakra, s arczát az öröm melege futotta át.

— Miért örülsz? — szólt szigoru tekintet vetve reá Artemisz; — nem látod, hogy e szörnyeteg gúnyolódik. Csak örömét akarja az által növelni, hogy bennünk reményt gerjeszzen s kinosabbá tegye a halált. Mit alakoskodol vén ördög? Öless meg bennünket gyorsan vagy kinosan, az mindegy; de ne gúnyolj.

Tepelenti áhitattal emelé szemeit az égre.

— Lelkem nyitott könyv legyen. Ti szabadok vagytok. Szabad szulió-

ták: mi ismerjük egymást. Sokat vétettem ellenetek, de ti boszút álltatok rajtam. Én elégettem falvaitokat, ti váraimat pusztították el érte. Én sarzot vettem földeitekre s ti tartományaimat vettétek el tőlem. Neked völegényedet ölettem meg, téged elraboltalak szülőid házából: te legkedvesebb unokám fejét vágattad le s legkedvesebb nőmet raboltad el. Most egyenlők vagyunk és egyikünk sem tartozik a másiknak semmivel. Menjetek békességgel innen.

Annyi őszinteség, annyi töredelmes, bűnbánó fájdalom volt e szavaiban Alinak, hogy a haragvó szüz csodálkozó részvétellel kezdte rá tekinteni.

— Te bámulsz arczom változásán, — szólt Ali, észrevéve szavai hatását Artemisz vonásain. Te nem illyennek láttál engem egykor. Azon Ali nincs többé, meghalt, eltemettették, egy bűnbánó térdepel előtted, ki multjának bűneitől borzad s köntösöd szegélyét csókolva kéri bocsánatodat.

És valóban Ali térdre roskadt Artemisz előtt, hogy ruhája szélét megcsókolhassa, s zokogva hullatá könyeit a leány lábaira, hogy az önfeledten hajolt le hozzá és felemelé.

Mégis csak nő volt és megszánta azt, a ki sir előtte.

— Halljátok, a mit mondok — szólt a basa — nehogy azt higyétek, hogy Ali megtébbolyodott. Én az éjjel egy tüneményt láttam; egy szép, magasztos ragyogó hölgy szállott le hozzám a fényes ég megnyilt közepéből, körülrepkedve szárnyas gyermekarcok sokaságaitól; a hölgy olly nyájas, olly szelid tekintettel néze le reám, arczáról isteni világ sugárzott, s a föld minden virágai felé fordíták kelyheiket, mintha ő volna a nap. És a mennyei hölgy karján egy gyermek ült, de ollyan gyermek, kinek tekintetétől az ősz férfi is összeroskad, a gyermek feje körül csillagokból füzött koszoru és arczának mosolygása maga volt az idvesség. És a midőn reszkető kezeimet felemelém hozzájuk, a mennyei nő és gyermek kinyujták kezeiket felém és hangzott a hölgy ajkáról édes, kimondhatlan édes hangon e szózat: „Tepeleti Ali, én hivlak tégedet!” És én reszketve omoltam előtte térdeimre.

A két testvér önkénytelenül roskadt Ali mellé térdeire, áhitattal rebegeve:

— Üdvöz légy boldogságos szüz! (Folytatjuk.)

A HALHATLAN IBOLYA.

FLORÁTÓL.

Eljött az ifju tavasz
Lenge szárnyakon,
És csókjától olvadoz
Hó az ormokon.

Egy illatos ibolya
Buj ki szerényen,
Hideg fehér sirjából
Szépen csendesen.

Napsugárhoz emeli
Mosolygó szemét,
Keletről röpült zephir
Lengeti fejét.

Ujabb öröm és élet
Ébredez lényén,
S játszadozva ingadoz
A föld szőnyegén.

Mi varázs menthetett meg
Szép kis ibolya,
Hogy meg nem ölt tégedet
A télnek hava?

Talán az ég mentődül
Egy angyalt küldött,
Melly azóta életed
Felett őrködött?

Vagy tén Shelley járt erre
Zengvén dalait,
S mélán elpanaszoló
Bús keserveit.

És midőn álmadozva
Dallt és érezett,
Szép merengő szeméből
Egy köny rád esett.

Melly oly forró égető
Volt, mint napsugár,
S az óta a tél hava
Meg nem fagyaszt már.

Miként bájló dala,
Melly lelkekben él,
Te is forró könyétől
Halhatlan lettél.

EGY SÍR A KOMÁROMI TEMETŐBEN.

VECSEY SÁNDORTÓL.

IX.

Ősz felé az idő . . .
 A nap lemenőben, —
 Egyedül bolyongok
 Itt a temetőben.

Sirjának nem tudom,
 Sem helyét, sem táját,
 Sorba nézegettem
 A holtak fejfáját.

Keresem keresem,
 S sehol nem találok; —
 Ott jó a sirásó,
 Az tudja, — megvárom.

— Mit keres ön uram
 Itten ilyen későn? —
 Innen onnan hiszen
 Már a hold is feljön. —

— Testvérem keresem,
 Mutassa meg hol van, —
 A midőn temették,
 Messze vándoroltam. —

— Lássa uram, lássa,
 Hiszen felette áll; —
 Kít az ember szeret,
 Maga is rátalál . . .

X.

Ez volna hát sírja, . . .
 Keresem s rajt állok, —
 Hát fejfája hol van,
 Fejfát itt nem látok . . .

— Nézze uram itt sincs,
 Bár itt is alusznak,
 Nem is kell ide, itt
 — Egyenlők nyugosznak. . .

XI.

Miként a pap az oltárra,
 Ugy borulok le sirjára, —
 Imádkoznám, de nem tudok,
 S az istennek nem hazudok. —

Ha ajkammal imádkoznám,
 Szivemben tán átkozódnám,
 Tekintenék az égre fel,
 Mint a ki úgy rabolta el. . . .

Illyen ifjan, illyen hamar! . . .
 De legyen meg mit ő akar; —
 Magához tán azért vette:
 Az emberektől féltette.

XII.

De üres ez a ház, mintha kihalt volna,
 Nincsen egy örömünk s jó napunk azóta,
 Minden hely, minden zug reád emlékeztet,
 Hogy gyermekkorunkban együtt játsztunk veled.

Könyveidből néha hogyha egy kis darab,
 S játékaidból is a kezünkbe akad,
 Elbámulunk legott s lelkünk elkezd fájni,
 Fél az ember tőle valamit találni. . . .

XIII.

Oldalán kard, fején csákó,
 Szürke köpeny a nyakában, —
 Meg megjelen álmaimban,
 Így a hogy utolszor láttam.

Kopogtatnak, — ki jó hozzám,
 Jaj ez az ő kopogása! . . .
 Felébredek, nincs senki sincs, —
 — A sziv sebes dobogása. —

XIV.

Ha ugy együtt vagyunk,
 Délben vagy ugy este,
 Az asztalnál köztünk,
 Sokszor megjelen sz te.

Üresen áll a hely,
Még is be van töltve,
Székedre fájdalmunk,
Sötét arczczal ül le.

Szó alig van rólad, —
Ámde van gondolat,
S érzés, melly a szivre,
Melly a velőre hat

Neved nem mondja ki
Közülünk senki sem, —
Azt vesszük észre csak:
Könybe lábbad a szem.

SZINMŰIRODALMI LEVELEK.

SZILÁGYI VIRGILTÓL.

IV *).

Minden divatnak megvannak az ő bohóságai.

A francia szakács nem szorul Richelieu szarvasbőr kimondhatlanjára (e szó salonképes íróinknak bizonyosan tetszeni fog, miután betűszerint van lefordítva), hogy olly kotyvalékkal gazdagítsa urának symposiumát, mellyet maga tán Brazília minden gyémántjaért sem kostolna meg. És a divatkészítő szabó hányszor nem szab szorultságból, s mivel minden áron eredeti kell, olly öltönyt, melly fölött aztán valamennyi józan szabólegény két álló hétig folyvást kaczag.

De a szakácsnak izetlen találmánya, az ollósművésznek bizarr gondolata, ha még olly nevetséges vagy boszantó volna, mind, mind felséges dolog azon eszmékhez képest, mellyeket néha irástudó emberek kigondolnak, sőt divatossá tenni szeretnének.

Most nálunk egyebek között az kezd nagyon divatossá lenni, hogy a dráma háttérbe szorítása a közönség részvétlenségével mentessék és igazoltassék. És még akadnak aztán derék emberek, kik az illy czélzatu eszmék pengetőivel egy malom alá gyülekeznek, mindent gáncsoló hajlamukat le nem győzhetve drámai személyzetünket szerepnemtudással, rossz játékkal s mit én tudom mi minden bünnel a legalap-talanabbul s talán csupa bírálói viszketegből vádolgatván.

„A pesti közönség nem érdemli a drámát, a pesti közönség nem látogatja a drámai előadásokat, s ez jele, hogy nincs szüksége a jeles drámára!” Igy szólnak igen sok tiszteletre méltó jóakaróink; és történik, hogy drámánk ügye miatt a jobbakban aggodalmak támadnak.

*) Dobsa szinműveiről szóló levelünket kénytelenek vagyunk közelebbre halasztani.

Igaz hogy a magyar drámai közönség nagyon megfogyott (?) és ha az intézet részéről minden lehető megtörtént is a dráma érdekében, tehát a legjobb esetben se lehet olyan közönségre számítani most, minő a nemzeti művészet normalis fejlődésének korában naponként látogató a színházat. Ez a viszonyokból kimagyarázható s legkevésbé talány vagy éppen rebus.

Hanem más részről az is igaz hogy a pesti német színház például nem az által igyekszik drámai közönségét gyűjteni, hogy ha egy új fordított darabot akar színi hozni, ezzel addig addig késik, míg a darabot a magyar színháznál is betanulták és vagy hatszor elő is adták.

Hallottam egy szerkesztőről hogy mindég csak silányságokkal tölte meg lapját, s midőn szölingaták, azt felelé hogy: részvétlenség! kevés előfizető! hanem csak szaporodják ezek száma, majd vesz ő jeles íróktól drága jó munkákat is. Az olvasó közönség meg azt várta, hogy ha egyszer jobb munkákat ad, majd előfizet.

Igy a boldogtalan szerkesztő soha sem juthat zöldágra, sőt megtörténhetik hogy az előfizetők által nem háborgatva, s az ingyen silányságok halmazát olvasgatva, unalmában végre még talán száraz-ágakra vágyik.

Hja! mert az élet egy roppant vásár. S ha itt ott a szerelem vagy barátság és részvét, rokonszenv önzetlenül cserél tiszta érzelmeket, ez mivel korunkban csak ritkaságkép, csak kivételesen történik.

A hiuság, az élv-vágy vására ez. Az érdekek lebilincselésében fekszik a tények ereje. E mellett nyugtalanok vagyunk. Kerüljük az egyformaságot. Eldobjuk a régít és mindennap újra szomjazunk.

Hijában! ez így van. És a nagy közönségnek feltétele, hogy új eredeti s fordított darabok előadása gyorsan következék egymásután.

Legközelebb két fordított újdonság került színpadunkra.

Benedix „Fogháza“ és Birch-Pfeiffer asszony Lowoodi árvája.

Benedixről azt mondá egy német drámaturg hogy: hogy vigjátékainak minde- nek fölött előnye, miszerint azok eredetiek.

Az tökéletesen igaz, hogy B. vigjátékai közt sem a Moliere-féle vigjátékok másolatára nem akadunk, mellyekben minden komikum jelleméből fejlődik, és a legbizarrabb helyzetekben nyilvánuló komikum alakulására is nem a véletlen eseményei, de csaknem kizárólag a jellemek hatnak, — sem a spanyol-modoru úgy nevezett cselészövényi vigjátékok mintája után készített darabokra.

Vigjátékaiban jókora adag érzélgés mellett, — mellyen nem egyszer a kedély idétlen, s eszmevilágának érvényesítésére erő- s akarat-hiány miatt legtávolabbról sem törekve, tehát a létező viszonyok és uralkodó eszmékkel küzdelmet nem is kíséerte, s ennél fogva komikai helyzetek alakítására képtelen szenvedélgés vonul keresztül — találunk majd mindig egy-egy komikai alakot, mellyre azonban a beszótt véletlenek vegyítéke, s a külhelyzetek kényszerúsége olyan erősen hat, hogy tökéletes jellemmé e miatt aztán nem is fejlődhetik.

A milly eredetiek e részben Freytag, Guszgow, Bauernfeld legtöbb vigjátékai, éppen olyan eredeti Benedix majd minden műve mellett „a fogház“ is. És eredetiségének előnye szinte az csupán mi a többieké, t. i. hogy a mennyiben mélyen fekvő pszichologiai okoknál fogva az egyéni fejlődésben a legtöbb ember számára jut egy rövidebb vagy hosszabb időszak, mellyet bátran a szenvedélgés korának lehetne ne-

vezni: a színműnek, mellyben a szenvelgésnek tere s szerepe van, mindenkor volt és leendő is meglehetősen közönsége, s igen balul cselekednék, ki az illy darabok közben elővétele miatt gáncsolni akarná valamely színház igazgatóságát.

A német dramaturgok mindenféleképp próbálgatják osztályozni a vigjátékokat, és épen úgy tesznek mint a zoolog, midőn a sok mindenféle állatok között, vagy a botanikus, ki a növényország roppant változatosságában egy kis rendet akar csinálni. Hettner szerint (modern drámájában) a vigjáték először is vagy phantastikai vagy realistikai; azután amaz ismét aristophanesi, romantikai vagy rege-szerű, ez pedig bohózat, jellem- vagy cselszövényi vigjáték.

Mások másképen osztályoznak.

És miért ez? Nagyon egyszerű. A szülötteleket ha már világra jöttek, bármilly bénák, csonkák és nyomorékok legyenek is, csak meg kellett végre keresztelni; a létező dolgot név nélkül hagyni nem lehet.

Különben a tisztán jellem-vigjátékok készítésében, minők példányait Moliere munkái közt birjuk, vagy a vigjátékok azon nemének előállításában, millyeneket különösen a spanyolok szeretnek, és a francziák között Scribe ír, s hol a cselszövések — de jól meg jegyezzük nem a véletlen — bonyolításaiban nyilvánul a találkozó jellemben fekvő komikum — a német vigjátékirók kevés szerencsével fáradoznak.

Benedix Gyula (született Lipcsében, 1811) az elismertebb tehetségek közé tartozik.

Nagyon korán, már serdülő éveiben rendkívüli hajlamot mutatott a költészetre s kivált a drámairásra, s e hajlamot fokozta a lipcsei színésztársaság néhány tagjának barátsága, kikkel megismerkedett.

Színészi pályára vágott és szülői olly feltétellel egyeztek bele, hogy előbb iskoláit bevégezze. Ez megtörtént 1831-ben, s ő miután zenében és nyelvekben tökélyesítő képességét, Bethmann társaságánál játszott a kisebb német színpadokon; két év múlva mint tenorista lépett fel.

Szorgalmat fordított önképezésére, s terjedő irodalmi ismereteiből később arra kapott ösztönt, hogy egy néplap szerkesztését magára vállalja. 1842-ben Kölnben tartott felolvasásokat a német irodalomból. 1845-ben az elberfeldi színház igazgatóságát vette át és 1847 óta Kölnbe vonult egészen irodalmi munkásságának élni.

Számos beszélyn túl 29 drámát írt, és ezek közül a jobbak mind megjelentek hat füzetben (1846 — 51).

Meg kell vallani hogy Benedix sok ügyességet tanusít nem egyszer, finom alapok választása, a figyelmet lekötő keresztül vitel és a közönséget folytonos jó kedélyben tartó történetfolyam összeállításában.

Ezen érdeme meg van foghazának is.

De a történet számai annyira szét vannak szakadozva, s az érdekek annyira megoszolva, hogy első tekintetre látszik, miszerint Benedix a vigjátékban nélkülözhetetlenek tartja a cselekvény-egységet, holott ez ép úgy kelléke annak, ha drámai belértekekkel akar birni, mint a szomorujátéknak.

E vigjátékban egy komikai jellem van.

Szárász Jónás a jogtudor és szoba-tudós.

A többi mind vagy közönséges mozgó alak, vagy épen automat a véletlennek kezében. Némi kivétel alá jöhetne Búslaki a börtön felügyelő, de ő a cselekmény folyamára nem hat s nagyon mellékes egyéniség.

A szoba-tudós komikai jelleme sincs az első két felvonásban eléggé markirozva úgy annyira miszerint előre tudnunk kell, hogy eltalálhassuk, miszerint rajta, mint főszemélyen nyugszik azon hivatás, megadni a darabnak vigjátéki jellegét.

A neje iránti köteleességek elhanyagolása s más részről a penészes okiratok iránti gyengédsége nem eléggé van szemközt állítva arra nézve, hogy éles komikum alapjává válhatott volna, s abban is kevés komikum van, midőn a második felvonás alatt a börtönben megjelenvén lepecsételtetését követeli, s utalványozott szállásához erősen ragaszkodik. Átaljában a két első felvonás lassan haladó szenvelgéseivel épen úgy lehetne egy szomorujátéknak, mint e vigjátéknak első fele.

Száraz jogtudornak Sasormy kisasszonynyali sajátságos légyottján kezdve azonban s ettől a darab végeig, mihelyt t. i. Száraz jelleme az eszményekre hatni kezd, s határozottan az előtérben foglal helyet, a vigjáték menete épen nem rossz, s képes megnyerni a közönség általános tetszését.

Hátránya a darabnak — bocsánatot kérek, ez egyéni meggyőződése — hogy nemcsak fordítva hanem magyarosítva van. Ez annyit tesz általános gyakorlatban, hogy a személyek magyar nevet kapnak és a történet hely magyar földre tétetik.

Innét származik aztán hogy például az „Ő nem féltékeny“ című magyarosított vigjátékban, a közönséget nem annyira neveteti, mint inkább boszantja, midőn a magyar táblabíró urambátyám, ki telyes életében alig tett egyebet, mint gyűlésekre járt és kardosan parádézott, nem tudja mikép kell felkötni s hüvelyébe bocsátani a kardot.

Idényeink s viszonyaink sokban különböznek a külföldétől.

Egy magyarosított darab — ha a magyarosítás csupán a szereplő egyének újra keresztelésére s a történet-hely változtatására szoritkozik, már annál fogva is hatástalanná válik a legtöbb esetben, mert az erkölcsök és intézmények különbözőségénél fogva tönkre jut minden illusio a történet lehetősége, s valószínűsége iránt, mellytől a közönséget megfosztani annyit tesz, mint paralyzálni a színmű hatását.

A „fogházban“, midőn a foglyok szellőztetési sétájokat végzik, Daruvári báró — ki Száraz jogtudort képviseli a börtönben — szerelmi viszonyba jő a börtönfelügyelő Buslaki leányával Birivel.

Franziaországban, sőt Németország több tartományaiban is telyesen el van választva a gonosztevők börtöne azon fogháztól, mellybe erkölcsöt nem bélyegző s csupán rendőrségi fegyelem alá tartozó kisebb vétségekért sokszor igen tiszteletreméltó urak kerülnek, műveltségükhöz illő bánásban részesülnek, s a kiszabott néhány napot olvasgatással, írással vagy egyébként szépen eltöltik.

Ha illy helyen a közönség aztán látja, miszerint a színpadon egy erényes leány szerelmes lesz illy fogolyba, ezen pillanatra sem akad fenn, s ismervén a viszonyokat, mélyebb igazolásra semmi szükség.

Nálunk azonban a közönség nagy része különös gondolatra jő egy leány erényeire vonatkozólag, midőn ezt szerelmi viszonyba bocsátkozni látja egy rabbal. —

A másik fordított darab, melly közelebb először adatott, a „Lowoodi árva.“

Birch-Pfeiffer asszony, ki e drámát Currer Bell „Jane Eyre“ című angol regénye után készítette, színésznő s egyszersmind olly drámairónő, kinek szín-

műveit a kritika százszor és százszor megtámadta, a közönség pedig nagyon örömet nézi meg, s tapsol is annyit, a mennyi csak kell.

Pfeiffer Charlotta (szül. Stuttgartban, 1800) már 13 éves korában a szülői ellenzés daczára Münchenben — hol atyja ekkor főhadi tanácsos volt — a színpadra lépett, s azon köztetszés folytán, mellyben részesítették, 1818-ban a tragikai szerelmes nőszerepek egész szakmájára szerződttetett. 1825-ben egybekelt Birch Kristóffal, egy koppenhágai íróval. 1837-ben a zürichi színház vezérletét vette át Seydelmannal, s terve volt azt a német színművészet nevelőiskolájává tenni. 1843-ban lemondott az igazgatóságról és a következő évben a berlini színházhoz a korosabb nőszerepekre szerződött.

A drámairodalom teréni föltünése Zürichbeni tartózkodásának utolsó éveire esik, s midőn színművei a német színpadokon adattak, az ítéset ugyan mindjárt eleinte kész volt elismerni darabjaiban a valóságos drámai alapot, de túlnyomólag szenvelgő iránya mellett azok még is csak a német színpadokon aratott koszosúkra számíhattak.

Színművei gyorsan követték egymást.

Drámairodalmi munkálkodása egy Scribe vagy Kotzebue írói termékenységgel tör előre. Több regényei mellett ekkorig vagy hetven színművet írt.

Ujabb munkái szembetűnő haladásra mutatnak ugyan, a szenvedélyeket ügyesen vezeti küzdelembe, de e mellett nagyon ismeri s használni szereti a színpadi hatásnak dráma lényegén kívül álló melodramai eszközeit; legtöbb darabja az uralkodó izlés befolyása alatt készül, és a művészi kidolgozást nélkülözi.

Ez utóbbira nézve csak néhány darabja tesz kivételt: és ezek közé tartozik a *Lowoodi árva*. Birch-Pfeiffer érdeme itt csak is a kidolgozásra szorítkozik, miután a dráma anyagát, a conceptiót Currer általánosan ismert regényéből kölcsönözte.

A főjellemeket nagyobb részben megtartotta úgy mint Jane Eyreben találta, s a czimszerepen tett változtatásra, miszerint az üldözött, megvetett, elkeseredett de hajthatlan árvát az első szakaszban a szenvelgő erény nymbusával veszi körül — valószínűleg az indította, hogy e nő számára jól ismert „közönsége“ szívében ez úton jó előre helyt biztosítson.

A darab meséje igen rövid s igen egyszerű, miután a dráma igényeihez képest minden részlet egy eszme s egy fő cselekmény körül öszpontosul.

Reed asszony gyűlölete a lowoodi árvaházba száműz fogadalma daczára egy árvát, mint makacs és javíthatlan leányt. Nyolcz év mulva Jane Eyre elhagyja az intézetet és a művelt, mély kedélyvel bíró leány Rochester lord házába nevelőnői állomásra meghívást kapván, önérzetet, szilárd jellemet, erős határozott lelkületet visz magával. Rochester haza érkezik, s a hajthatlan vasakaratu, az illedék gyengdségének eltapodásáig szigorú férfiú érzelmei felgyulnak a leány iránt. A lord rég elveszté hitét a nőnem iránt, és őt Jane Eyre büszkesége sérti. Meg fogja őt törni, gondolja magában s a leghidegebb közönnyel sújtja a leányt. A leány is szereti a lordot, de öntudatában sokkal büszkébb, hogysesm azt elárulja, habár önboldogtalanságával kellene is a titokra örök zárt szerezni. A leány halálos csapást hárít el a lord fejéről, de a hajthatlan Rochester marad szigorú zárkózottsága mellett. Végre midőn mind a két jellem kifárad a küzdelemben, a nélkül hogy valamelyik megtöretnék, közelitenek egymáshoz s a két rokon jellem egymásban rokonkebelre talál.

A gát, melyet Reed asszony emel, ki leányát akarja Rochester nyakába varrni — könnyen összeomlik.

A dráma főszmége itt két oly jellemet állítani szembe, mellyek alapjaikban ugyanazok, de a társadalmi rend egymás irányában ellentétes helyt jelölt ki számukra, és a cselekmény folyama által kimutatni mintegy a szükségességet, miszerint két illy jellem, ha egyszer szemközt találkozott, az élet utain ki nem kerülheti egymást, meg kell küzdeniök, hogy egymást kölesönösen felfogni s érteni tudják, ám-bár a küzdelem nem mindenkor bir szerencsés kimenetellel, és Rochestert egy öreg rokona helyesen figyelmezteti a küzdelem elején, hogy: soha sem jó kísérleteket tenni a jellemekekkel . . .

A szigorú írész egyébiránt találhat hibákat e drámában, de utoljára még is mindent egybevetve kénytelen leendő azt a jobb drámák közé sorozni, s elismerni hogy a roppant közönséget, melyet első adatása színházba vont, s minőt bizonyos terminologia szerént „operai közönségnek“ szoktak nevezni—valóban megérdemelte.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

A pesti nemzeti színház alól irrt által, köszönetét nyilvánítja t. cz. Horváth Döme urnak, ki az intézet könyvtárát 24 kötet, becses tartalmu könyvvel ismét szives volt szaporítani. Pest, febr. 1. Komlóssy Ferencz, nemz. színház könyvtárnoka.

A drámabíráló választmányhoz beadott, s következő számokkal jegyzett színművek: 54, 57, 65, 66, 71, 75, 82, 85, 89, 90, 91, 96 előadásra el nem fogadtatván, alulírttól, a kiadott térítvények kézbesítése mellett, visszavehető. Pesten, febr. 1jén. 1854. Komlóssy Ferencz, nemz. színház könyvtárnoka.

A Délibáb 21-dik számában lelhető azon közlés, hogy hangterjedelmének változása miatt Young urnak szerződése felmondatot. A nevezett művész ezen nyilatkozatot művészi jellemére nézve sérelmesnek lenni állítván; a szerkesztőség éppen nem vonakodik oda nyilatkozni: hogy ezen közlés koránt sem oda magyarázandó mintha Young ur hangjának terjedelméből eddig is vesztett volna; hanem inkább hivatkozik a közönségre, melly előtt tudvák Young urnak jellemzett talentumai, mellyeknek nyomán az érdemlett méltánylást köztudomás szerint mindenkor aratja.

Young úr egyébiránt szinpadunktól elbocsáttatik jövő april elsején. Valamint ezt sajnálkozással köztudomásra kijelentjük, ugy örvendve nyilatkozatjuk azt is, hogy Young ur és az igazgatóság közt fenforgott kérdések tisztességes módon ki vannak egyenlítve.

TARKA KÉPEK.

IRODALMI ROCOCÓK.

Névnapi bokréta 1803-ból.

Egy bokkrétát kötöttem én a kisasszony számára,

Kérem méltóztassa szive pihegő tájékára,

Ott ohajt magának helyet nyerni, hol a letépett

Hervadó rózsa is sokszor újra életre lépett.

S ha hódító szép szemének megnyeri mosolygását :
 Ugy hiv gyönyörűségének nem reménylheti mását.
 Az , a ki tiszteletének ezen rózsa zsengei
 Közt akarja szépségednek kezét csókolni. B. I.

Vác város régi történetéhez való jegyzés V betűn.
 Veréb vesztő velencei Váci Vincze vesztette el Vác városnak virágvásár-
 napi vas vásárját.

Ház asulandó ifjakhoz 1790-ből.

Rózsafa az első szerelem, melly az okosnak rózsát terem:
 A fán szurós tövisek nőnek. A gondatlanul nőzőnek
 Hoz száraz galyat, mohos cserét. Bubánat furdalja gyökerét.
 A kigyók e helyt keresik. A gondatlan szívet itt lesik.
 A ki hát itt nem vigyázva jár. Azt igen könnyen érheti kár.
 No jó emberem! vigyáz azért. Mert az Áspis halálosan sért.
 Ha számodra rózsákat terem. Az azzal biztató szerelem.
 Gyönyörködtesd te magad rózsáin. Ur a kertész a maga fáin.
 A töviset jól elkerüld. Hogy aztán majd meg ne keserüld.
 Száraz galyai közt ne bujkálj. Az Áspis marása nagyon fáj.

KÖZLI BERNÁT GÁSPÁR.

Egy székely folya módása Bethlen Gábor idejéből.

Magasságos Uraságos Uram! — Mi Sükerben lakó nemes Kelemen Ádám és Benedek András alázatosan jelentjük, hogy midőn szántanánk ott fen a gyetőn, a kohoron, a cziher mellett — oda jövének két magyarországi rigulyás kuruc kölykök, az egyik sümegszegelet szabású ganarát dolmányú, a másik pedig pergő természetű vala. Az egyik a vágóványával által tőpé kolyokomat — a másik a pukkantó vasából egy heves maggal ugy megvonyoritá valynokomat, hogy még most is látszik a pilantja; — csekletének, baklatának, ugy el csekleték, baklaták czikorkáinkat, hogy már az sincs, a miből innánk. Mi azért alázattal kérjük Magosságodat, hogy ezen magyarországi két rigulyás kuruc kölyköket egy pár jó mogyoró pálczával, mint valamelly karácson görnyével méltóztassék meginteni — és mi is azt igérjük, hogyha anyánk szittyel szottyál hódos kenyeret süt, magasságod is szittyel egyet, és azon felül egy kanbogár hájjal és egy tavaszi szüleményel megfogjuk szentelni magaságodat.

> Egy gazdag tőzsér elvesztvén a főváros valamelyik utcáján sok ezres bankótól terhes tárczáját, kihirdetteté, hogy ki megtalálja s kézbe visszaadja kap száz forintot. De a pénz nem került meg; pár nap mulva kifalragaszoztatja, hogy a becsületes megtaláló, ki azt visszahozza, kétszáz forinttal jutalmaztatik. De a pénz mégis csak nem jött elő, mig végre egy ötletre akadt és másnap újra hirdetteté: ki azon tárczát megtalálta, a pénzt megtarthatja mind, azon fölül kap ötszáz ft. jutalmat a tárcza visszaszolgáltatásaért, melly is a tulajdonos előtt felszámíthatlan családi hagyományos becsesél bir. — E csin után másnap megkerült már mind a megtaláló, mind a pénz, mind a tárcza.

> A chinaiakról szólva a nevelőnő, a többek közt elbeszélé nővendégeinek, hogy a chinai hölgyeknek olly piczi lábuk van, miszerint egyáltalában nem tudnak menni.

— Szegények! — sohajta fel a nővendékek közül egy egész ártatlansággal — hát azok soha sem mehetnek férjhez!?

> E napokban következő költemény küldetett be vidékről szerkesztőségünkhez :

Egy vers.

Kérem szépen — tisztelt szerkesztő úr! —
Megjöttem, de ne neheztesen rám,
Nem magamtól tettem, tessék hinni:
Bérmentesen úgy küldtek a postán . . .
Azért ne dobasson kérem a kályhába,
Tétessen ki engem abba az ujságba!

Meglehet tán, hogy korcsnak születtem,
De én ebben mind ártatlan vagyok;
Legyen kérem igaz, ne kívánja
Apám bűnén, hogy most én lakoljak . . .
Azért ne dobasson kérem a kályhába,
Tetessen ki engem abba az ujságba!

Üres vagyok? de tehetek róla,
Hogy apámra ütöttem olly igen;
Vizes is, de azért használható —
Olvasói megmozsdhatnak bennem . . .
Azért ne dobasson kérem a kályhába,
Tetessen ki engem abba az ujságba!

S apám! lapját olly híven olvassa,
Hevesen véd benne minden cikket,
Ir bele s még ingyen példányt sem kér,
Sőt egykor még elő is fizethet . . .
Azért ne dobasson kérem a kályhába,
Tetessen ki engem abba az ujságba!

BÉCSI SÉTÁK.

XV.

Mart. 2.

Daczára vendéglőseink és egyéb teremtulajdonosaink túlfeszített erőlködésének, daczára a minden utczaszögleten messzeikiáltó bálhirdetéseknél, farsangunk sehogy sem akar élénkülni. A vigalmak; mik eddig tartattak, minden külső fényök

mellett, oly bádjadtak s oly életnélküliek valának, hogy nevöket is alighogy megérdemlették. Hiába, a világ mégis csak vénül! az illetén mulatságok többé nem neki valók. Korszellemünk nagyon elgyengült a lefolyt idők zivatarjai alatt; csendet kíván, minden áron csendet, a legkisebb zaj szédülést okoz neki; azért mulatnak ifjaink is oly tartózkodólag, oly félig meddig csak, nehogy a szeretett csendet megháborgassák.

Vigalmaink mellett igen-igen méltó helyet foglalnak drámáink. „Magellona“ akart lenni a „noble bál“ és alig vált ki belőle egy kis egyszerű „soirée.“ Azt tudják már önök, hogy Magellona álarcza alatt „Genoveva“ asszonyság jelent meg; de a szegény asszony igen rosszul érté a hangváltoztatást, és föllépése első perczeiben azonnal ráismert mindenki; pedig egy mindenkitől ismert álarczos igen-igen unalmas szokott lenni, azért Genovevát sem nyert sokat Magellona álarczával.

Hebbel úrnak ezen új (?) drámája fölött heves vita támadt az idevaló lapokban. Vannak, a kik állítják, hogy remekmű, és vannak mások, a kik ismét azt állítják, hogy éppen nem remek, de — igen rossz. Az utolsó vélemény túlzott, az első nevetséges. H. úr még soha sem irt remeket, de legalább rosszat sem; mert hogy festői tehetsége gyönyörű, sőt némelykor nagyszerű, részrehajlás vádja nélkül, senki sem tagadhatja; egyetlen malheureje az, hogy mindenik darabjában vagy angyalt, vagy ördögöt fest — embert soha. Ez pedig nem az ő hibája, ez a francia iskola átka, mellynek súlya alatt korunk legnagyobb írói sinlődnék *).

Irodalomról szólva nem hagyhatok említetlenül egy itten minapában megjelent kis versfüzért, ezen czim alatt: „Lieder ohne Weltschmerz“ írta Hirsch A. a „Volksstimmen“ szerzője. Ép humor, keltői felfogás és sok életismeret jellemzik e költeményeket! az eszmék ugyan nem újak, de az előadás gyönyörű, némely helyeken elragadó.

Minden jelentékenyebb ujdonság hiányában, sétámat ott fejezem be, hol a rossz társalgók rendesen kezdeni szokták, t. i. az időnél.

Időjárásunk két hét óta már oly kellemetlen, hogy lehetőségig kiki kerüli az utcákat. Miután ez önöknél is úgy van, vigasztalódjanak azzal, hogy másutt sem jobb.

H.

V I D É K I S Z E M L E .

K o l o z s v á r , jan. 24. Ott a Királyhágón túli testvéreink nem fogják talán érdek nélkül olvasni, ha értesítjük, miszerint nem vesztettük el minden lélekrugékonyságunkat, és az életörömei még tudnak belénk egy kis meleget önteni, melly nemcsak könnyüinket leszárította, hanem a jelen iránti fogékonyságunkkal a jövő reményeinek magvát is ápolja keblünkben.

Több év óta zárva volt városi tánczteremünk ajtai e farsang folytán megnyitak, s részint e hosszas szünidő, részint az ujonnan díszített terem érdekessége már az első álarczos mulatságba nagy közönséget gyűjtött össze. Örömmel láttuk itt a főuri családokat legszebb hölgyeikkel a polgári hölgyek szép virágaival egy ékes koszorúba fűzötten, és megvalljuk, bár szívünk kiégett, de még sem oly sivár, miszerint egyik vagy másik érdekes arcra márványszerű hidegséggel tudtunk volna

*) Kivéve a legeslegnagyobbakat, a kik angolok.

tekinteni. Különösen van egy angyalszép kis szende teremtés, ki eszményképben * * előtt lebeghete, midőn ezeket írta: „halavány, kékszemű virág mintha nem napsugár, hanem holdsugár nevelte volna, termete, alakja olly gyöngéd, mint a mesebeli tündéréké, kik szárny nélkül repülnek.“

Azonban nem csupán átröppenő élvvágy, de nemesb érdekek is vonzanak a táncmultságokba. Így a színház, szegények, s az ujonnan készitendő uszoda javára rendezett táncestélyeket számos közönség látogatá.

Egyéb estvéinket a színház foglalja el.

Az igazgatóság mindent elkövet, a darabok ellen nincsen kifogásunk, és ha mégis a színház állása criticus, ennek okát egyedül a közönség azon részének részvételességében keresem, melly földszintinek nevezhető, miután a főrend és középosztály hazafiuságának elég tanuságát adja az által, hogy alig van kibérletlen páholy. *)

Végül megemlítem még, hogy közelebből városunkat érzékeny veszteség érte. Dr. Barrát eltemettük. Az ügyes orvost, páratlan emberbarátot, jó hazafiút, főleg a szegények védangyalát, közsajnálát kísérte sirjába! A l a m o r.

D é v a, jan. 25. Szinte három hónapja már, hogy városunkban Thalia papjai — P os o n i A l a j o s igazgatása alatt — többnyire élvezetdús estvéket szereznek közönségünknek; s e közönség, melly a színészetnek mindig lelkes pártolója volt, most is megmutatá, hogy a szorgalmat, s érdemet mindig kész fölkarolni, s méltányolni.

Színészeink műsorozatából kitűnik, mennyire igyekezzenek hivatásuknak megfelelni, s a színészetet közönségünk legszükségesebb, legnemesebb élvezetévé tenni. Czélt is értek; mert közönségünk, nem tekintve esőt, sarat, rozsz időt, nem marad el a színházból, különösen miután az Albisi pár megérkezett. — Legsikerültebb előadásai: N ó i h a r c z. Albisiné (Autreval grófnő) a finom cselszövő nőt igen jelesen adá, játékát méltóság, társalgási finomság, s színpadi othonosság jellemzők. Albisi (Griguond) mindvégig jól és mulattatólag tüntette előnkbe szerepét. Jól adott D o n C a e s a r. Albisiné kedves játéka, de különösen izlésteljes öltözetével többszöri tapsokra ragadott. Molnár (Don Caesar), Albisi (Don Jose), Zeyk (király) jók voltak. — A n g o l o s, vigjáték, igen nagy tetszést nyert. — H a z a t é r t e k. Hegedüs kedves drámája kétszer került — szép közönség előtt — színre. Rovatost Molnár nagy bensőséggel játszá, örülési jelenetei igen sikerültek, taps és kihívásokban részesült, az általános tetszést ő vivta ki. P os o n i n é (Zalánfi grófnő), Tótné (Flora) szorgalmat fejtettek ki szerepeikben. — K o l d u s n ő könnyeket csalt ki szemekből, Albisiné a czimszerepet sikerülten játszá, kimértség s bensőség nem hiányzott játékából, kihívás és tapsokban méltán részesült, valamint férje Bergen Pál (Molnár). Nem lehet említetlen hagynom a kis Albisi Annát Mari szerepében, tiszta hangja, színpadi othonossága s kimértsége méltán ragadtak kitörő tapsokra. Nevekedjék Thalianak dicsőségére. — S z i n é s z é l e t e. Molnár (Molier) feledhetlen lesz előttünk, Albisiné (Armand) kedves jelenet volt.

Mint halljuk, még egy hónapi itt mulatásuk alatt, nevezetes művek kerülnek

*) Megbocsát tisztelt barátunk, ha a Hetilap bírálatait érdeklő, különben igen józan és tanuságos sorait nem közöljük. Az mindig szomorú eset, ha az irodalom és művészet egymásnak ellentétbe állitattik, iparkodjunk inkább kibékíteni a kettőt egymással, mert bizony bizony veszendőben van mind a kettő, — a Királyhágón innen és túl s csak kölcsönös jóakarattal mentheti meg őket. S z e r k.

szinre, u. m. Lecouvreur Adrienne, Tamás bátya, Marsan herczegnő, Fekete orvos Herman gróf.

Innen a szomszéd Szászvárosra rándulnak bőjtire (?!), minek csak örvendhetnek szomszédaink. — Kisérje őket a művészet angyala.

Ha soraimat szívesen fogadja szerkesztőséged, színészetünkről, ugy casino-bálainkról még irandok. *)

Egy műbarát.

BUDAPESTI HIREK.

**) A színház jövő szerkezete körüli intézkedések meg vannak állapítva s azoknak egész lényegét fogjuk közleni lapunk legközelebbi számában.

**) A kolozsvári színház országos választmánya elhatározá, miszerint egy évre az országos színházat bérbe adandja, egyúttal arról is intézkedvén, hogy miután a költséges opera kiállítását a közönség egészen nem fedezheti, főfigyelem a dráma emelésére fog fordítani.

**) Legközelebb két új eredeti színmű kerül színpadunkra: egyik Északy Károly: „egy kis ármány“ igen eleven menetű történelmi vígjáték XIV. Lajos idejéből, másik Vas Gerebentől „két végrendelet“ népszínmű, mulatságosan tartott népies alakokkal s elmés ötletekkel.

**) Egyike legbuzgóbb kiadóinknak Fűskuty Landerer Lajos, a magyar nyomdászok Nesztora, e napokban hosszas szenvedései után kimúlt. Béke hamvaira.

**) Irodalmunkban is működik a halál irtó fegyvere; alig sirattuk el Garait, midőn egy ifju íróársunk halálhíret vesszük. Sükei Károly meghalt. Egyike a legritkább tehetségeknek, ki a természet és a sors mostohaságai ellen küzdésben elveszett. Mondhatnók: meghalt, mielőtt élhetett volna. Csak legközelebbi barátjai tudják, mit vettett benne az irodalom? Régóta magában viselé halálát s ennek érzése kedvetlenné tévé azon működésre, melyre annyi hivatással birt. A „hulló csillagok“ hatyudalai voltak megváló lelkeknek; oda kívánczozott ő is, hová a hulló csillagok; a földbe, a feledékenységbe. Alig hisszük, hogy e szép költemény-füzért a közönség egy század része ismerje; pedig tele vannak azok költői szépséggel. Igy nem marad utána sem rokon, sem nő, sem hir, ki őt megemlegesse.

> Azon részvét, mellyel közönségünk elhunyt Garaink árváinak ügyet felkarolja — minden hazafinak keblében a legőszintébb örömet költi fel. Mérlege ez nem csak azon nagylelkűségnek, mellynél hazánkban az ügyefogyottak panasza soha nem hagyatnak meghallgatatlan- és vigasztalatlanul, de főkép azon pártolásnak, melly hazánkfiai közt irodalmunk iránt örvendetes emelkedésnek kezd indulni. Ha visszatekintünk más nagyobb nemzetek irodalmának első sarjadzási korára, és azt a magunkéval párhuzamba állítjuk, legkevesebb okunk sincs pirulásra. Bár irodalmunk iránti részvétlenségünk közmondásossá vált is, még sem fordult elő eset, hogy író pártolatlanság miatt éhhalállal végezte volna sanyaru pályáját — — mivel pedig nem dicsekedhetik akár a spanyol, akár a francia irodalom. — — Garai árvái fölsegelésére nemcsak hazánk területéről érkeznek naponkint be adakozások, rendeztetnek

*) Elvárjuk. — Szerk.

művészi előadások és bálok, hanem még honunk határain kívül lakó honfiaink sem feledkeznek meg ebbeli szép kötelességeikről. — Tartsa is minden honfi legelső kötelességének írónk és művészeink pártolását; mert bennük egyedül magunkat tiszteljük meg.

> Az egykor olly fényes hirben álló jogászbálok feltámadására új kilátásaink nyíltak — legközeleb engedély érkezett azok megtarthatására. Hir szerint már eddig is ezer forinton felül van aláírva. E hó közepén fog az megtartatni — s tiszta jövedelme a bölcsöde javára ajáltatott fel.

> Több orvos és orvosnövendék zártkörű tánczvizalma a nemzeti színházban e hó 22-dikén tartatik meg. Tiszta jövedelme szinte jótékony czélra, a gyermek-kórház javára határozottat fordittatni.

> Szekrényesi József aláírás utján a redout termeiben szinte egy tánczvizalmat fog rendezni a Garai árvák javára.

> Jókai Mór „Egy magyar Nábob“-jának negyedik kötete megjelent és kapható minden könyvkereskedésben.

> Báró Eötvös József egy nagyobb szépirodalmi mún dolgozik.

> Garai Alajos, János testvére, Redwitz Amaranthját fordítja magyarra.

> Marastoni az eddig adottak pártoltatásától buzditva, festész academiája javára ujra négy bálból álló ciclust nyit meg.

> A nemzeti casino mult vasárnapi ülésén igazgatókul gr. Károlyi György, Csernovics Péter és Sebők Károly választattak meg. Mult évi bevétele 32,820 ft. 32 kr. és kiadása 20,848 ft. volt. Könyvtára szaporítására jövő évre 500 pftot állapított meg.

> Mult szerdán éjjel nagy tűz támadt — a czukorgyár irányában a felső du-naparton, — melly esteli 9-től éjféli utáni 2 óráig tartott. Áldozata egy deszkakereskedői raktár lett.

> Aradon egy tánczvizalom fog rendeztetni szinte a Garai árvák javára.

☞ T. cz. előfizetőinkhez. Lapjaink januar 1-sői számának két izben megküldetése s a IV. szám késő érkezése miatt több helyről érkeztek hozzánk felvilágosítást kérő szózatok; mikre van szerencsénk válaszolni, miszerint lapjaink IV. száma néhány nappal elkésvén, nehogy divatképeink későn jussanak tisztelt előfizetőink kezébe, azokat az első szám fölösleges példányaiba rekesztve, siettünk megküldeni, pár nappal utána lehattunk képesek a IV. szám megküldésére is. Türelemért és elnézésért esedezőnk. Egy szerkesztő valódi martyrja lapjának. A tisztelt közönség keresztényi érzelmeitől várjuk, hogy e kinszenvedéseinket haragjával ne szaporítsa, hanem legyen meggyőződve a felől, hogy mi minden elégtelenség megorvoslását kötelességünknek tartjuk s ha még is lapjaink és műmellékleteink szétküldése körül néha hiányok találtatnak, az nem hibánk, hanem fátumunk.

FELELŐS SZERKESZTŐ
TOLNAI GRÓF FESTETITS LEO.

PEST, 1854.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.

Legujabb, vegyes tartalmú, magyar könyvek!

EMICH GUSZTÁV

nemzeti könyvkereskedésében Pesten. (az uri és kigyó-utca sarkán) s általa minden hiteles könyvárusnál kapható:

A

FEKETE DOMINGO

REGÉNY.

Irta b. PODMANICZKY FRIGYES.

Két kötetben, összesen 331 lap a legcsinosabb kiállítással
ára füzve 2 fr. p. p.

Úti Naplóból.

IRTA

B. PODMANICZKY FRIGYES.

Tartalma: Stettin. Svinemünde. Tengeri út. Riga. Reval. Kronstadt. Pétervár. Nevszki Prospect. — Utazás Moszkvában. Moszkva. — Stockholmban. Upsala Danemora. — A svéd tavak. Trollhättan. Gothaborg. A Sund. Koppenhaga. Hamburg.

Nagy 8-adrétben, igen fényes kiállítással, ára 2 pfrt.

MULATSÁGOS

HÁZI-NAPTÁR

1854-re.

Szépirodalmi része: Tompa Mihály, Bernáth Gáspár, Jenevai, Sajó, Péter Sándor és Jókai Mórtól.

Az 1854 évre szóló katholik. és protest. naptáron kívül számos közhasznos cikkel, Magyar- és Erdélyországi vásárokkal s. a. t.

Nagy 8-adrét, közel 140 lap, ára füzve, s az illő bélyeggel ellátva csak 30 kr. p.

A MEZŐGAZDASÁG NÉPSZERŰ KÉZIKÖNYVE.

A szántóföld-, rét- és szőlőmivelés, gyümölcsfatenyésztés, szarvasmarha-, ló-, sertés- és méhtenyésztés, jelen fejlődésfoka s előhaladása szerint,

SCHLIPF J. A.

koszoruzott pályamunkája **harmadik**, tetemesen bővített és javított kiadása nyomán szabadon magyarítá

TÓTHFALUSI MIKLÓS orv. tr.

Harmadik magyar kiadás. (A szövegbe nyomott sok metszvénynyel.)
Nagy 8-adrét 490 lap, füzve ára 3 fr. pp.

A SZERELEM GYERMEKEI.

Regény **SUE JENŐTÖL**, fordította **GERŐ.**

Két kötetben 12-edrétben 370 lap, füzve, ára 2 forint pengő pénzben.

GALLICSMES — DIALOGUES.

Francia nyelvsajátságok, köz és társaséleti beszélgetésekben, közmondások- és példabeszédekkel. — a francia nyelv alapos ismeretére törekvők s abban jártasok használatára.

PESCHIER A. után **FEKETE SOMA.**

Ára füzve 1 frpp.

BIBLIAI TÖRTÉNETEK.

Az ó és új szövetségből és az apostolok cselekedeteiből. Kivonat gyermekek számára,

SCHMIDT KRISTOF

négy kötetnyi bibliai történeteiből, **Farbmann János** által. Fordította

Czuczor Gergely sz. Benedeki rend pannonhegyi tagja.

8-adrét 170 lap. Kemény kötésben ára 30 kr. pengő pénzben.

A KARTHÁUSI.

Regény, írta **B. EÖTVÖS JÓZSEF.**

Két kötetben; **harmadik** javított kiadás. 12-edrétben összesen 660 lap.

Ára füzve csak 2 fr. pp.

DELIBAR

